

/12/ SI VULTIS NICHIL TIMERE

Rekomendace *Si vultis nichil timere* byla pronesena **6. července 1410** při podvojném promočním aktu: byl při něm udělen magisterský titul (šlo tedy o inepci) **Mikuláši ze Stojčína** a zároveň titul bakalářský (determinace) **Zikmundovi z Brodu**.

Soupis pramenů: B–S č. 31.

Překlad podle edice: A. Schmidtová, *Positiones*, s. 89–93, komentář s. 227 (původní edice B. Ryba, *Nový Hus*, s. 51–58).

Překlad: J. Nechutová – J. Fuksová, *Mistr Jan Hus v polemice a za katedrou*, s. 89–94.

Rukopis: NK Praha, X C 3, 153r^a–154r^a.

Také následující Husova promoční řeč *Si vultis nichil timere* se vztahuje ke dvěma kandidátům: 6. července 1410 byl udělen titul magistra Mikuláši ze Stojčína, bakalářem se stal Zikmund z Brodu,¹ promoční akt byl tedy inepcí a determinací zároveň. Slova ze Senekova spisu *Naturales quaestiones* (*Otázky přírodní filosofie* či *Přírodovědná zkoumání*) jsou v rekomendaci dále citována v plném znění a doslova podle Seneky takto: „Nechcete-li se ničeho bát, uvědomte si, že je vlastně třeba obávat se všeho.“² Hus si toto téma zvolil s ohledem na předložené „pozice“ uchazečů, přednesené v předchozím průběhu promoce: oba se dotkli vztahu mravnosti, strachu a statečnosti. Promoční promluva opětovaně upozorňuje, že všechno má svou odvrácenou stránku: každý úspěch skrývá morální riziko, jako je svod arogance a pýchy, a také je třeba být si vědom reálného nebezpečí, pádu a materiální ztráty. Pokud si je člověk těchto nástrah vědom, může obavy překonat odvahou. Dobrým

1 Mikuláš ze Stojčína vystoupil na Husově kvodlibetu (*Magistri Johannis Hus Quodlibet*, s. 229–231) a Hus jej snad ustanovil jako jednoho ze svých zástupců při soudním řízení u papežské kurie (F. Šmahel, *Jan Hus*, s. 102). Srov. J. Tříška, *Životopisný slovník*, s. 421. K Zikmundovi z Brodu srov. J. Tříška, *Životopisný slovník*, s. 482.

2 Seneca, *Naturales quaestiones* 6, 2.

příkladem je vysoké postavení, jež uchazeč právě na akademické půdě získává, a možnost morálního zneužití, jaké by vedlo i k pádu materiálnímu. – Druhá část promluvy se obrací nejprve ke kandidátovi magisteria, Mikuláši ze Stojčína, k jeho lékařským nebo léčitelským snahám, zmiňuje se o tom, že Mikuláš léčil i autora samotného, ale nakonec mu doporučuje, aby si hleděl také, a snad především, zdravotního stavu duší. Následující upozornění budoucího bakaláře, Zikmunda z Brodu, že jeho hra na cíteru není právě libozvučná a že často ruší spolubydlící, je na závěr pěkným obrázkem z kolejního života.

V rekomendaci je mimořádně často užito imperativu slovesa *cogitare*, tedy tvaru *cogitate*. Je součástí tématu a překládáme jej českým „uvědomte si“. Autor tohoto výrazu užil tak často zjevně záměrně, proto byl uvedený český ekvivalent v tomto překladu ponechán všude, kde to kontext dovoľoval, zejména v první části rekomendace, kde si řečníkovým záměrem můžeme být jisti.

Nechcete-li se ničeho bát

Za třetí musíme naše uchazeče krátce varovat, aby nepropadli aroganci, když dosáhnou akademického stupně, chvály a slávy. Vždyť každý, kdo je postaven výše než jiní, upadá do takového pokušení, kdykoli se pyšně těší z toho, že je představeným jiných lidí. Je proto třeba, aby těm, nad něž je postaven, obezřetně poskytoval příklad chvályhodného života a aby pečlivě dbal na to, aby se kvůli svému vyššímu postavení nenaparoval a aby nenapravitelně nezraňoval srdce podřízených, kdyby před jejich očima žil hanebně – má je přece naopak vést k dobrému správným učním i chováním. Ať si tedy každý, kdo stoupá vzhůru, pozorně všímá, jaký pád se skrývá v důstojném postavení a ve slávě, aby poté, co vystoupí až na vrchol, neutrpěl žalostný a těžký pád; padá-li se těžce na rovině, mnohem těžší je pád z výše. A tak ten, kdo se svou vinou zřítí z vysoce důstojného postavení, se tím těžkým pádem zraní: světská důstojnost je totiž v očích lidí něco velmi slavného, a dojde-li k pádu, velice to bolí, neboť oč je ta světská důstojnost vyšší než postavení ostatních, o to je katastrofa těžší, dojde-li k zaviněnému pádu. Není ani tolik radostné žít na výsluní, jako je žalostné se z takové výšiny zřítit, zejména zavinil-li si člověk pád sám. Protože tedy výsostně postavení vyžaduje velkou opatrnost a obavy, náš budoucí bakalář při své snaze dosáhnout vysokého postavení správně ukázal, že každý mravní čin musí být spojen s obavami. Obavy však odvádějí mnohé lidi od udatných činů, a tak i od snahy o akademickou hodnost. Aby se tedy jiní ze strachu nevzdávali, když ani není čeho se bát, náš pan kandidát magisteria filosoficky prokázal, že se nemáme poddávat každému strachu, že máme nepatřičné obavy držet na uzdě a jednat statečně. Abych jim oběma dodal odvahy a aby i v obavách stáli pevněji, zvolil jsem si slova nabádající k takovému strachu, jaký nás zdržuje od nedovoleného jednání.³

3 Seneca, *Naturales quaestiones* 6, 2.

Nechcete-li se ničeho bát, uvědomte si, že je vlastně třeba obávat se všeho.

Ctihodní páni a mistři! Slova, jež jsem zvolil, píše Seneka, největší horlivec pro mravnost a ctnosti, ve třetí knize Otázek přírody; obrací se tak na jednotlivé lidi, ale především na ty, kdo míří ke světským poctám. O těch říká Gualter v desáté knize *Alexandreidy*:⁴

„Snažit se získat pomíjivé a prodejné pocty
je jako mořeplavba s riskem, že o život přijdeš,
neboť sebe i zboží tak svěřuješ bouřlivým vodám.
Na cestách studeným pohořím Alp, kde lupiči řádí,
hledíme toužebně k hradbám a k palácům slavného Říma
s obavou, zda se nám zdaří se šťastně navrátit domů,
zda bude bezpečná cesta a spatříme svou rodnou zemi.
Vždyť nás najednou zasáhnout může pohroma, která
ve chvíli zničí vše, co z dlouhé námahy vzešlo.“

To nám tedy tento učený muž názorně předvádí. My, ačkoli téměř denně pozorujeme, jak rychle berou za své milovníci světských poct a jak jejich památka zakrátko zaniká, přece nepřestáváme o takové pocty usilovat a stále se honíme za přelétavou světskou slávou jako děti za motýlem a nebereme v úvahu Facetův výrok:⁵

„Pověst špatností plná se vznáší na rychlých křídlech.“

Na druhé straně k dobré pověsti, jakou si člověk zaslouží svými ctnostmi, míříme zvolna, dokonce jakoby nepozorovatelným želvíím tempem, ačkoli je takové dobré jméno díky ctnosti trvalé, jak říká též Facetus:⁶

„Dobrá pověst šíří se zvolna, závist jí brání.“

Ježto tedy pocty, povýšení, světská sláva a podobně také akademické tituly často vedou do záhuby, Seneka se nepochybně správně obrací ke studentům těmito slovy: **Nechcete-li se ničeho bát, uvědomte si, že je vlastně třeba obávat se všeho.** A tak i vy, naši kandidáti, **nehcete-li se ničeho bát, uvědomte si, že je vlastně třeba obávat se všeho.** Akademický titul je dobrá věc, ale pamatujte:⁷ „V trávě se skrývá zmije.“

Loď, která nás veze, je akademická hodnost. **Nechcete-li se ničeho bát, uvědomte si, že se můžeme potopit!** Vítr vane, hrozí mělčina, Siréna se ze svého

4 Gualterus de Castellione, *Alexandreis* X, 433–441.

5 Walther 8835 (*Facetus* tento verš nemá). Citováno též v rekomendaci *Quere quid sit virtus*.

6 Walther 8835 (*Facetus* tento verš nemá).

7 Vergilius, *Bucolica* 3, 93.

úkrytu snaží bouří převrátit loď. Uvědomte si, že všeho toho je třeba se obávat. Vaše povýšení znamená učitelský stolec,⁸ vlastně věž, a ta je vysoká. Uvědomte si, že pád pak může být těžší, než kdybychom nejjistě stáli na zemi. A uvědomte si, co říká velice znalý autor Alan ve svých Přirovnáních:⁹

„Bezpečnější místo je zem než vysoké věže:
kdo leží na zemi, nemá, odkud by spadl a kam.
Vítr a déšť, hromy a blesky svým nápořem ničí
věže; to, co je dole, nechají klidně být.“

Uvědomte si tedy, kandidáti: toužíte létat a rozpínáte křídla svých talárů. **Nechcete-li se ničeho bát, uvědomte si**, co říká Alan na témže místě:¹⁰

„Lehká křídla nenesou ptáka tak vysoko, aby
nemohl slétnout dolů, vrátit se na pevnou zem.
Také kolo, které se točí¹¹ a vznese nás vzhůru,
srazí nás hluboko dolů, když se obrátí zas.“

Nechcete-li se ničeho bát, uvědomte si, že vystupujete vzhůru, a **uvědomte si, že je vlastně třeba obávat se všeho**, pokud vystupujete jinudy¹² než pouze mravným životem, prospěšným pro jiné lidi, protože v tom případě jste nikoli učitelivůdci, ale svůdci,¹³ k vaší hanbě se z vás stali nikoli muži důstojnější, ale neřestnější. **Nechcete-li se tedy ničeho bát, uvědomte si, že je vlastně třeba obávat se všeho.**

Někdo z vás ale řekne: Pořád nám naháníš strach, kladeš nám do cesty léčky. Když tedy po světlých dobách přichází zmatek a žalost, jak říká Filozof (když v Rétorice definuje strach tak, že je to zmatek a žalost z budoucího zarmucujícího zla¹⁴), kdo má potom stoupat k nějakému vyššímu postavení? Na tuto námitku říkám: Chovej se rozvážně,¹⁵ raduj se ze ctnosti, ale střež se pádu! Neboj se tedy: ať statečnost převáží nad strachem tak, abys získal pozici rytířského bojovníka. Není přece dobré kvůli strachu vězet stále v témže stavu, dobré je odložit bojácnost

8 Učitelský stolec býval vyvýšený.

9 Alanus ab Insulis, *Liber parabolarum* II, 129–132.

10 Tamtéž 153–156.

11 Častá alegorie nestálosti osudu, kolo Štěstěny (středověk alegorii převzal od Boethia, srov. *Philosophiae consolatio* 2, 1).

12 Srov. J 10, 1: „Kdo nevchází do ovčince dveřmi, ale přelézá ohradu, je zloděj a lupič.“

13 V latině dosti častá slovní hříčka: *non lectores, sed leccatores*, doslova: „ne ti, kdo předčítají (přednášejí), nýbrž svůdci“.

14 Srov. Aristoteles, *Rhetorica* II, 5 (Bekker 1382a).

15 Srov. Ef 5, 15.

a stoupat výš. Neboť Seneka říká ve čtrnáctém dopise:¹⁶ „Nikdo není tak bojácný, aby dal přednost tomu, že bude pořád viset, před tím, že by jednou spadnul.“ A proto **nechcete-li se ničeho bát, uvědomte si, že je vlastně třeba obávat se všeho.**

Vy tedy, pane kandidáte magisterského stupně, uvažte, jak máte užít léku, nechcete-li se bát ničeho. Vím totiž ze své vlastní zkušenosti, že jste mým nejlepším lékařem. Ale co se léčení týče, to jste patrně slyšel Catonovo pravidlo:¹⁷

„Máš-li vyléčit rány, je lékem na bolest bolest“,

protože jste mne silně projímavými lektvary vyléčil, ale ne docela.

„Běda mi, co si jen počnu? V nitru si hluboko nesu ránu – jako bych měl v mém nitru znamení smrti. Tolikrát jsem ji čistil a tolikrát obvazy dával, léky selhaly vždycky: tak je ta nákaza silná. Rána se otvírá stále a naděje na zdraví není, hodinu za hodinou má mysl jen ve strachu žije.“¹⁸

Uvažte tedy, jak jste mne vyléčil! Slyšte a uvažte slova veleuččeného Alana:¹⁹

„Copak je lékaři platné, že vyléčil ran třeba tisíc, je-li zde pořád jedna, ta ale smrtelná je?“

Mohli bychom ho dokonce považovat nikoli za lékaře, ale za doktůrka nebo doktůrečka – proto v Brunellovi čteme:²⁰

„Lidé nás lékaři zvou – to je však jen pouhé jméno; jménem i skutečně je lékařem jenom sám Bůh.“

Já se tedy svěřuji tomuto Lékaři, který uzdravuje tělo i duši bez horských bylinek a bez lektvarů. Brunellus říká:²¹

„Tihle bylinkami a různými lektvary léčí, Bůh ale pouhým slovem umí uzdravit vše.“

A tohoto Lékaře má asi na mysli i Cato,²² když říká:

16 Seneca, *Epistulae morales* 22 (přel. V. Bahník).

17 *Catonis Disticha* IV, 40.

18 Giraldus Cambrensis, *Speculum ecclesiae* IV, 27. Tento úryvek zde Hus ironicky parafrázuje a z duchovního kajícího kontextu jej převádí do kontextu medicínského.

19 Alanus ab Insulis, *Liber parabolarum* IV, 325–326. Podobný Husův převod z duchovní do lehce ironické medicínské souvislosti (viz předchozí pozn.).

20 Nigellus de Longo Campo, *Speculum stultorum* (Brunellus), 127–128.

21 Tamtéž 125–126.

22 *Catonis Disticha* II, 22.

„Léčení svého těla svěř Lékaři spolehlivému.“

Vy, pane kandidáte magisteria, buďte spolehlivým lékařem, ale ne těla, nýbrž také duše, a zejména té mojí, jak radí Facetus:²³

„Ať nikdy nedává nevhodný lék, ať počestně žije:
ten, kdo je dobrý lékař, jedná počestně vždy.“

Toto si tedy **uvědomte, nechcete-li se ničeho bát**. Uvědomte si tyto dvě věci a za třetí ještě pravidlo. – Které? – Tohle: Statečně vraždi: ne ovšem člověka, nýbrž nemoc, a zejména dorážející neřest. Mějte na mysli Ovidiova slova v Lécích na lásku:²⁴

„Počátku nemoci braň, je pozdě pak chystat si léky,
když už se prodlením dlouhým rozmohla choroba tvá.“

A také Vy, pane kandidáte bakalariátu, **nehcete-li se ničeho bát, uvědomte si**, když jste hráč na citeru, že ten, kdo ještě na citeru nehrál, nemůže hráčem na tento nástroj být; podle deváté knihy Metafyziky totiž ten, kdo se učí na citeru hrát, hraje proto, aby se to naučil.²⁵ Vy si tedy uvědomte, kolikrát vyrušujete mne i naše kamarády, když se učíte hrát na citeru, a kolik času takhle strávíte! Nechcete-li na to doplatit, **uvědomte si, že je vlastně třeba obávat se všeho**. A nechcete-li hraní na citeru nechat, slyšte tento vagantský verš:²⁶

„Nechceš-li mudrcem být, pak nauč se na struny drnkat,
Nauč se do trubky foukat a šlapat pedály varhan.“

A když hráč na citeru, tak také hudebník; o něm říká Alan v knize Nářek přírody:²⁷ „Osel tady svým otravným křikem obtěžoval jemný sluch a dopouštěl se v hudbě barbarismů, což je protimluv.“

Vy jste tedy hudebník, ten druhý je lékař: **nehcete-li se ničeho bát, uvědomte si, že je vlastně třeba obávat se všeho**.²⁸

23 Facetus (*Moribus et vita*) 465–466; Walther 1176. V rukopise je verš porušen, porušené znění podávají i edice – zde přeloženo podle korektního znění uvedených pramenů.

24 Ovidius, *Remedia amoris* 91–92 (přel. R. Mertlík, *O lásce a milování*). Citováno též v rekomendaci *Proice omnia ista*.

25 Srov. Aristoteles, *Metaphysica* IX (Bekker 1049b).

26 Verš nenalezen.

27 Alanus ab Insulis, *De planctu naturae*, prosa I. Citováno též v rekomendaci *Forcia adversis*.

28 Rukopis nepodává obvyklou závěrečnou promoční formuli.

